

Praha, Vídeň, Budapešť – významná centra městského cestovního ruchu

Mezi významná evropská střediska cestovního ruchu patří Praha, Vídeň a Budapešť, města srovnatelná svou rozlohou i počtem obyvatel. Článek přibližuje tato města z hlediska vývoje a stavu cestovního ruchu, upozorňuje na rizika, která jeho prudký rozvoj přináší, a uvažuje, jak je možné jim čelit. Přílohy jsou uloženy v Materiálech na webu časopisu.

Města Praha, Vídeň a Budapešť byla až do roku 1918 součástí jedné říše, Rakousko-Uherska. Po roce 1918 se stala hlavními městy samostatných států Československa, Rakouska a Maďarska, ovšem jejich vývoj byl významně narušen událostmi druhé světové války a následným rozdělením Evropy. Zatímco Vídeň se vyvíjela jako město otevřené západní Evropě, Budapešť a Praha se staly součástí východního komunistického bloku, který byl pro západní trh uzavřen, a mezinárodní cestovní ruch proto probíhal především mezi zeměmi východní Evropy. S pádem tzv. železné opony došlo ve střední Evropě ke zvýšení konkurenčního prostředí a Praha, Vídeň a Budapešť se opět staly rovnocennými partnery v oblasti cestovního ruchu (dále CR).

Městský cestovní ruch

Městský CR se velmi rychle rozvíjí. S rozvojem dopravy (nízkonákladové letecké společnosti) a informačních technologií (on-line rezervace) mizí bariéry pro cestování a počet turistů se stále zvyšuje. Jsou to právě města, která umožňují krátké dovolené bez nutnosti dlouhodobého plánování (Dunn, Flanagan, Buckley 2010). Mívají dobře rozvinutou dopravní i obslužnou infrastrukturu, jsou centry kultury, moci a obchodu a z toho důvodu slouží nejen oblasti volnočasového CR, ale také obchodního, incentivního a kongresového. Celosvětově nejnavštěvovanějšími městy byly v roce 2012 Hongkong, Singapur a Bangkok, Praha na 19., Budapešť a Vídeň na 28. a 29. místě (Euromonitor International 2013). Světově nejoblíbenějšími městy z pohledu návštěvníků byly v roce 2012 Ban-

gkok, Istanbul a Florencie (Travel and Leisure Tourism 2013), v Evropě se Praha umístila na 7. a Vídeň na 8. místě.

Ve městech se CR koncentruje do tzv. městských turistických oblastí (Hayllar, Griffin, Edwards 2008). S růstem počtu turistů se tyto oblasti rozvíjejí a přetvářejí se na turistická místa. Příliš rychlý a neřízený rozvoj CR ve městech tak může mít vážné důsledky pro podobu městských center a okolního prostředí. V případě Prahy, Vídně a Budapešti je CR koncentrován do historických částí měst, které pokrývají památkové zóny zapsané na Seznam světového kulturního dědictví UNESCO (Dumbrovská 2013).

Vývoj cestovního ruchu v Praze ve srovnání s Vídní a Budapeští

Praha, Vídeň a Budapešť jsou velmi podobná města, a to jak rozlohou, tak počtem obyvatel. Zatímco Budapešť je rozlohou i počtem obyvatel největší, Vídeň má nejvyšší hustotu zalidnění. Praha naopak vykazuje nejmenší počet obyvatel z daných měst (viz tabulka v Materiálech na webu časopisu). Rozdíly v rozloze a počtu obyvatel jsou však minimální, a města lze tedy považovat za obdobná a vzájemně dobře srovnatelná.

Je potřeba si uvědomit, jaké údaje jsou o CR k dispozici, zda jednotlivá města (státy) využívají podobný způsob sběru dat a zda jsou tato data srovnatelná. V případě Prahy, Vídně a Budapešti jsou data shromažďována na základě dotazníků v hromadných ubytovacích zařízeních, ve kterých je zjišťována kapacita (počet lůžek, pokojů, typ ubytování apod.) a výkony (počet hostů a počet je-

jích přenocování, průměrná délka pobytu). Data mají stejný charakter a je možné je bez obav zpracovat. Pro bezproblémové srovnání je třeba je dále relativizovat. To znamená, že údaje za ubytovací zařízení jsou vztaženy k rozloze města, k počtu jeho obyvatel nebo k údajům za celý stát.

V případě srovnávání vývoje CR je vhodné sledovat trend vývoje a jeho změnu, kterou lze názorně dokumentovat pomocí vývojových grafů (viz Materiály na webu) a doplnit vhodnou interpretací. Zde je vývoj CR analyzován na základě dvou ukazatelů – počtu lůžek v placených ubytovacích zařízeních, který poukazuje na možný maximální počet hostů ve městě na jednu noc, a počtu přenocování, což v sobě skrývá informaci o skutečném počtu hostů a délce jejich pobytu. Řada hostů bývá ubytována též u svých příbuzných a známých, ale tyto údaje nejsou k dispozici, neboť je statistické úřady nezjišťují.

Praha se v roce 1990 vlivem politických změn stala výrazně vyhledávanější destinací mezinárodního CR a počet přenocování začal významně narůstat. Na druhou stranu ve Vídni a Budapešti došlo po roce 1990 ke snížení počtu přenocování v důsledku zvýšeného konkurenčního prostředí. Postupně s rostoucí poptávkou se začala v Praze zvyšovat i nabídka ubytovacích zařízení. Počet lůžek se mezi roky 1990 až 2000 více než zdvojnásobil a počet přenocování vzrostl více než o polovinu. Od roku 2000 dochází k nárůstu počtu přenocování ve všech zkoumaných městech. Zatímco v prvním desetiletí v Praze významně narůstaly počty lůžek v ubytovacích zařízeních, od roku 2000 dochází ke zpomalení jejich růstu, počty přenocování se naopak mezi roky 2000 až 2012 téměř zdvojnásobily. Praha se tak za více než 20 let dostala z pozice přibližně na úroveň Budapešti (4,5 milionu přenocování) na úroveň CR ve Vídni (12,5 milionu). Za sledované období lze nejintenzivnější nárůst pozorovat právě v Praze.

Praha v současné době představuje jedno z předních turistických měst ve střední Evropě. Zatímco v počtu přenocování je srovnatelná s Vídní, v počtu lůžek v ubytovacích zařízeních Vídeň převyšuje (viz tabulka). Z toho je patrné, že obsazenost lůžek v Praze je výrazně nižší než ve Vídni, a tedy že kapacity ubytovacích zařízení jsou nadhodnocené.

Praha se nyní nachází v pozici, kdy je intenzita jejího CR významně vyšší než intenzita CR ve srovnatelných městech a objem CR v ní stále vzrůstá. Předstihla Vídeň a počet přenocování je dvojnásobný oproti Buda-

Obr. 1: Kongesci (neprůchodnost, neprůjezdnost) způsobuje nahromadění turistů na atraktivních místech, kde často mohou svou přítomností ohrožovat i stabilitu památky. Shluk turistů v blízkosti sochy TGM na Hradčanském náměstí v Praze. Foto: D. Fialová

V ZORNÉM POLI GEOGRAFŮ

pešti. Ačkoli se čísla nezdaří příliš vysoká, je nutné si uvědomit, že se turisté ve městě koncentrují na poměrně malé ploše historických center a faktické zatížení využívaného území je ve skutečnosti mnohem vyšší.

Počet hostů však není jediným kritériem úspěšnosti. Důležité z ekonomického hlediska je, kolik finančních prostředků hosté ve městě zanechají. Zde je na tom nejlépe Vídeň, což je patné i z údajů o počtu pořádaných kongresů, neboť kongresový CR je jedním z nejvýnosnějších odvětví CR. Města lze porovnat i z pozice, kterou zaujímají z hlediska CR ve vlastním státě. Zde je postavení Prahy v Česku významně dominantní.

Důsledky intenzivního cestovního ruchu na příkladu Prahy

CR má i negativní dopady. Důsledky vysoké intenzity jsou dobře pozorovatelné např. v centru Prahy, a to především v oblasti Královské cesty, která se za posledních 20 let změnila v turistické ghetto (Fialová, Kadlecová 2010, Dumbrovská 2013). V centru města dochází ke kongescím (nepřechodnost, neprůjezdnost), turistifikaci (např. změna obytných domů na hotely, obchodů pro každodenní život obyvatel na obchody se suvenýry apod.) a turistické inflaci (zdražení zboží v místech kde se nacházejí turisté, či v sezoně, kdy se zde hojněji vyskytují). Hoffman a Musil (2009) píší dokonce o rozdělení Prahy na dvě části – turistickou a rezidenční. Praha tak ve svém vývoji CR začíná dosahovat hranice únosné kapacity území a při pokračujícím neřízeném rozvoji směřuje do nástrah turistické pasti (Pásková 2009). Tedy narůstající CR může svou vlastní existenci poničit předpoklady, pro které dané místo turisté navštěvují.

Obr. 2: Jedním z příkladů turistifikace je zboží nevalné kvality a neodpovídající výrobků tradičním pro danou destinaci. Na Královské cestě v Praze v Karlově ulici v obchodě s reklamou Bohemia Crystal je nabízen nepřijatelný kýč. Foto: M. Fiala

Závěr

Ze sledovaných měst je cestovním ruchem nejvíce „postižena“ Praha. Smysluplné regulace ve prospěch všech aktérů CR, tedy i trvale žijícího obyvatelstva, jsou naprosto nezbytné. Přistoupit k nim musí ve vzájemné shodě vedení města a jednotlivé městské části (např. regulace záboru veřejných ploch, daňové zvýhodnění atraktivit mimo nejintenzivněji navštěvované lokality, územním plánem zamezit výstavbě dalších ubytovacích zařízení apod.), ale i provozovatelé ubytovacích zařízení regu-

lace cen, kdy dokážou vhodnou cenovou nabídkou motivovat k návštěvě i mimo hlavní, nejintenzivněji využívanou, a tedy z hlediska dopadů CR nejkritičtější sezonu.

Dana Fialová, Veronika Dumbrovská,
PřF UK v Praze
dana.fialova@natur.cuni.cz,
veronikadumbrovska@seznam.cz

Článek vznikl v rámci Specifického vysokéhoškolského výzkumu.

Prague, Vienna and Budapest: Significant Destinations for Urban Tourism. Prague, Vienna and Budapest are similar cities historically, culturally and architecturally. And while their shared history has given them similar conditions for tourism development, the actual intensity of tourism is different in these cities. Of the three, Prague is the destination with the highest volume of tourism. A higher number of tourists, however, does not necessarily equate to positive development. It could negatively impact the local community and surrounding area, as well as the quality of tourism itself.

LITERATURA A ZDROJE DAT:

- DUMBROVSKÁ, V. (2013): Vývoj postavení Prahy – destinace cestovního ruchu ve středoevropském prostoru. Diplomová práce. KSGRR PřF UK, Praha, 131 s.
- DUNNE, G., FLANAGAN, S., BUCKLEY, J. (2010): Towards an Understanding of International City Break Travel. *International Journal of Tourism Research*, 12, 5, s. 409–417.
- FIALOVÁ, D., KADLECOVÁ, V. (2010): Královská cesta v Praze – vizitka Česka. In: Sborník z mezinárodní konference Aktuální problémy cestovního ruchu „Kulturní cestovní ruch“. Vysoká škola polytechnická Jihlava, Jihlava, s. 80–85.
- HAYLLAR, B., GRIFFIN, T., EDWARDS, D. (2008): *City Spaces – Tourist Places: Urban Tourism Precincts*. Elsevier Ltd, Oxford, UK, 388 s.
- HOFFMAN, L. M., MUSIL, J. (2009): Prague, Tourism and the Post-industrial City. A Great Cities Institute Working Papers. No. GCP-09-05. Great Cities Institute: University of Illinois at Chicago.
- PÁSKOVÁ, M. (2009): Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. Gaudeamus, Univerzita Hradec Králové, Fakulta informatiky a managementu, 298 s.
- Austrian National Tourism Office: TourMIS – <http://www.tourmis.info/cgi-bin/tmintro.pl> (6. 3. 2014).
- Český statistický úřad: Krajská správa ČSÚ v hl. m. Praze – http://www.czso.cz/x/krajedata.nsf/oblast2/cestovni_ruch-xa (6. 3. 2014).

- Euromonitor International (2013): Euromonitor International's Top City Destinations Ranking. Passport. – <http://blog.euromonitor.com/2014/01/euromonitor-internationals-top-city-destinations-ranking.html> (6. 3. 2014).
- Hungarian Central Statistical Office: HCSO - <http://www.ksh.hu/?lang=en> (6. 3. 2014).
- Statistics Austria – http://www.statistik.at/web_en/statistics/index.html (6. 3. 2014).
- Travel and Leisure Magazine (2013): World's best awards 2013. <http://www.travelandleisure.com/worldsbest/2013> (6. 3. 2014)

APLIKACE DO VÝUKY:

1. Kongresový cestovní ruch bývá označován zkratkou MICE a věnuje mu významnou pozornost agentura cestovního ruchu Czechtourism. Prohlédněte si stránky této agentury <http://www.czechtourism.cz/>. Které informace a proč pro vás mohou být užitečné?
2. Vysvětlíte pojem turistické ghetto. S velkou pravděpodobností většina z vás již takové místo někdy navštívila. Uveďte příklady a povězte, jak na vás působilo.
3. V článku je vysvětlen termín turistická past. Pokuste se ho vysvětlit svými slovy s použitím konkrétních příkladů, které buď znáte z vlastní zkušenosti, nebo jste si je vyhledali.